

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

ZAKLJUČNA STROKOVNA NALOGA VISOKE POSLOVNE ŠOLE

**VLOGA IN ZAŠČITA ŽVIŽGAČEV PRI RAZKRIVANJU
NEPRAVILNOSTI V BANČNEM SEKTORJU**

Ljubljana, maj 2019

TONKA TOMIĆ

IZJAVA O AVTORSTVU

Podpisana Tonka Tomić, študentka Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, avtorica predloženega dela z naslovom Vloga in zaščita žvižgačev pri razkrivanju nepravilnosti v bančnem sektorju, pripravljenega v sodelovanju s svetovalko doc. dr. Alenko Slavec Gomezel,

IZJAVLJAM

1. da sem predloženo delo pripravila samostojno;
2. da je tiskana oblika predloženega dela istovetna njegovi elektronski obliki;
3. da je besedilo predloženega dela jezikovno korektno in tehnično pripravljeno v skladu z Navodili za izdelavo zaključnih nalog Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, kar pomeni, da sem poskrbela, da so dela in mnenja drugih avtorjev oziroma avtoric, ki jih uporabljam oziroma navajam v besedilu, citirana oziroma povzeta v skladu z Navodili za izdelavo zaključnih nalog Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani;
4. da se zavedam, da je plagiatorstvo – predstavljanje tujih del (v pisni ali grafični obliki) kot mojih lastnih – kaznivo po Kazenskem zakoniku Republike Slovenije;
5. da se zavedam posledic, ki bi jih na osnovi predloženega dela dokazano plagiatorstvo lahko predstavljalo za moj status na Ekonomski fakulteti Univerze v Ljubljani v skladu z relevantnim pravilnikom;
6. da sem pridobila vsa potrebna dovoljenja za uporabo podatkov in avtorskih del v predloženem delu in jih v njem jasno označila;
7. da sem pri pripravi predloženega dela ravnala v skladu z etičnimi načeli in, kjer je to potrebno, za raziskavo pridobila soglasje etične komisije;
8. da soglašam, da se elektronska oblika predloženega dela uporabi za preverjanje podobnosti vsebine z drugimi deli s programsko opremo za preverjanje podobnosti vsebine, ki je povezana s študijskim informacijskim sistemom članice;
9. da na Univerzo v Ljubljani neodplačno, neizključno, prostorsko in časovno neomejeno prenašam pravico shranitve predloženega dela v elektronski obliki, pravico reproduciranja ter pravico dajanja predloženega dela na voljo javnosti na svetovnem spletu preko Repozitorija Univerze v Ljubljani;
10. da hkrati z objavo predloženega dela dovoljujem objavo svojih osebnih podatkov, ki so navedeni v njem in v tej izjavi.

V Ljubljani, dne 20.05.2019

Podpis študentke: _____

KAZALO

UVOD	1
1 POJEM ŽVIŽGAŠTVO	1
1.1 Značilnosti	2
1.2 Vzroki	3
1.3 Posledice	4
1.4 Motivacija žvižgačev	5
2 PRAVNA UREDITEV ZAŠČITE V MEDNARODNEM OKOLJU	7
2.1 Konvencija združenih narodov proti korupciji	8
2.2 Civilnopravna konvencija o korupciji	9
2.3 Kazenskopravna konvencija o korupciji	9
2.4 Evropsko sodišče za človekove pravice	10
3 PRAVNA UREDITEV ZAŠČITE ŽVIŽGAČEV V REPUBLIKI SLOVENIJI	10
3.1 Zakon o integriteti in preprečevanju korupcije (ZIntPK)	11
3.2 Zakon o delovnih razmerjih (ZDR-1)	12
3.3 Zakon o bančništvu	12
3.4 Banka Slovenije in sistem obveščanja o kršitvah	13
4 ANALIZA PRIMERA ŽVIŽGAŠTVA V TUJINI – BRADLEY BIRKENFELD ...	14
5 EMPIRIČNA RAZISKAVA PRIJAVLJANJA NEPRAVILNOSTI IN ZAŠČITE ŽVIŽGAČEV NA SLOVNESKEM BANČNEM PODROČJU	16
5.1 Namen in cilji raziskave	16
5.2 Metodologija	16
5.3 Analiza zbranih podatkov	17
5.4 Analiza intervjuja s predstavniki na Gorenjski banki d. d.	17
5.5 Analiza intervjuja s predstavniki na Delavski hranilnici d. d.	19
5.6 Analiza intervjuja s predstavniki na Addiko Bank d. d.	21
SKLEP	22
LITERATURA IN VIRI	24

PRILOGE

KAZALO PRILOG

PRILOGA 1: Protokol intervjuja	1
PRILOGA 2: Prepis intervjuja z Gorenjsko banko d. d.	2
PRILOGA 3: Prepis intervjuja z Delavsko hranilnico d. d.	4
PRILOGA 4: Prepis intervjuja z Addiko bank d. d.	6

UVOD

Kaj nas motivira, da kljub izpostavljenosti javnosti, strahu pred izgubo službe, izsiljevanju in psihičnim pritiskom zberemo pogum ter naglas razkrijemo nepravilnosti v podjetju ali organizaciji? Vse to nam razkriva pojem »žvižgaštvo«. Termin se uporablja za razkritje pomembnih informacij v organizaciji širši javnosti. S tem, ko pripadnik organizacije razkrije nepravilnosti, želi opozoriti javnost, da je nekaj narobe in to zaustaviti. Žvižgaštvo lahko povzročimo takrat, ko pride do neskladja med politiko organizacije in širšimi družbenimi normami ter vrednotami posameznika (Lahovnik, 2006, str. 368).

Namen zaključne strokovne naloge je ugotoviti, kakšna sta pomen in trenutna zaščita žvižgačev pri razkrivanju nepravilnosti v bančnem sektorju ter predlagati smernice za izboljšanje zaščite etičnih upornikov in za spodbujanje žvižgaštva z namenom preprečevanja nepravilnosti. Po navadi so nepravilnosti v bančnem sektorju vedno širše odmevne, posledice le-teh pa se čutijo dolgoročno; velikokrat je kasneje izpostavljen ugled bančne institucije. Z reševanjem nepravilnosti skupaj z zaposlenimi znotraj banke bi banke prihranile bančne afere, visoke stroške in nezaželene negativne posledice.

Cilj zaključne strokovne naloge je analiza domače in tuje strokovne literature o zaščiti žvižgačev na področju bančništva, izvedba raziskave o prijavljanju nepravilnosti v bančnih ustanovah v Sloveniji ter pregled možnosti in podajanje predlogov za izboljšanje zakonodaje na področju zaščite žvižgačev v bančnem sektorju. Pri tem pa je pomembno upoštevati dejstvo, da bančni sistem v Sloveniji potrebuje še bolj učinkovite predpise za zaščito žvižgačev.

Zaključna seminarska naloga je sestavljena iz dveh glavnih delov. V prvem delu sem predstavila in opredelila temeljne pojme žvižgaštva, ki so mi bili v pomoč pri razumevanju pojma skozi celotno nalogo. Začela sem s splošnim opisom pojma, nato pa nadaljevala s pravno ureditvijo zaščite v mednarodnem in domačem okolju. Z analizo primera »Bradley Birkenfeld« sem spoznala ravnanja in postopke obravnave žvižgačev v tujini.

V drugem delu naloge sem z intervjujem z uslužbenci v Addiko banki d. d., Gorenjski banki d. d. in Delavski hranilnici d. d. pridobila podroben vpogled v zaščito in primere prijavljanja nepravilnosti na Slovenskem.

1 POJEM ŽVIŽGAŠTVO

Zaposleno osebo, bivšega zaposlenega ali pripravnika, ki prijavi nepravilnosti, se lahko oprime poimenovanje žvižgač, piščalkar, prijavitelj, vohun ali izdajalec. V tujini se je uveljavil izraz »whistleblower«. Posameznike v Vzhodnih državah Evrope še vedno radi poimenujejo izdajalec ali vohun. Če v slovar slovenskega knjižnega jezika vpišemo besedo

žvižgač, pod tem imenom ne najdemo nobenih zadetkov, tako da se zapleta že pri sami definiciji. Večina avtorjev je pri značilnostih žvižgaštva enotnih, pa še vedno ne obstaja univerzalna in enotna opredelitev tako imenovane korupcije. Tudi v Sloveniji se teoretiki sprašujejo, ali je izraz »žvižgač« res pravi izraz za osebe, ki razkrivajo nepravilnosti za javni interes. Zelo radi ga povezujemo z izvornim izrazom »whistleblower«, ki izvira iz Velike Britanije (Sedlar, 2016, str. 13).

Obveščevalni in neoboroženi policisti so konec 19. stoletja državljane s piskanjem na piščalke opozarjali na kazniva dejanja, kot so tatvine, ropi, ti pa so jim velikokrat pomagali loviti tatove in roparje. Kmalu zatem so piščalke začeli uporabljati lokalni trgovci in tako je početje postalo vzajemno – ti so s piskanjem opozarjali bobbyje (britanski Sir Robert Peel je svoje policiste poimenoval »bobbies« in tako je nastal slengovski izraz za njihovo poimenovanje) (Lior, 2011).

Navada piskanja se je kmalu prenesla v ZDA, kjer je Ralph Nader, ameriški politični aktivist in »oče« sodobnega žvižgaštva, v letu 1971, ko je bil tudi potencialni kandidat za ameriškega predsednika, organiziral prvo konferenco o žvižgačih z naslovom Profesionalna odgovornost. Nanjo se je pripravil s prvimi dokumenti, v katerih so bile številne zgodbe posameznikov, ki so opozorile na nepravilnosti na delovnih mestih in te so kasneje veljale za prvo raziskavo o žvižgaštvu. S poimenovanjem žvižgačev kot »whistleblowers« je prav Nader želel dati osebam pozitivno konotacijo. Naderjevemu aktivizmu je pripisan neposreden prehod nekaterih pomembnih delov ameriške zakonodaje, med njimi tudi akt o zaščiti žvižgačev. V slovenskih medijih je mogoče opaziti izraz »žvižgalkar«, dobesedni prevod pa bi bil »piščalkar«, vendar sta obe besedi nejasni in neprijetni. Nekateri so poskušali v slovenskem jeziku s poimenovanjem »etični uporniki«, ampak kot kaže praksa, se je še najbolj uveljavil izraz »žvižgač«. Takšno poimenovanje sem uporabila tudi jaz (Sedlar, 2016, str. 13).

1.1 Značilnosti

Žvižgaštvo pomeni »razkritje v javnem interesu s strani posameznika, največkrat s strani zaposlenega, funkcionarja ali tretje osebe, z namenom naznaniti neetično ali koruptivno ravnanje« (Transparency International Slovenia. (b. l.)). Transparency International Slovenia še dodaja, da za »prijavitelja ali žvižgača velja vsakdo, ki razkrije kakršno koli zlorabo, nepravilnost ali neetično ravnanje znotraj organizacije, javnega organa ali podjetja (ali znotraj enega izmed poslovnih partnerjev), ali pa sistemsko pomanjkljivost in njene posledice, ki ogrožajo javni interes, integriteto in ugled« (Transparency International Slovenia, b. l.).

Ključnega pomena pri odkrivanju korupcije so torej prijavitelji, zato bi jim morala podjetja omogočiti učinkovita pravila in postopke prijavljanja. Tu bi morala veliko vlogo odigrati

tudi država, ki bi morala vzpostaviti učinkovit sistem zaščite oz. preprečevanja pregona žvižgačev, saj se ravno zaradi njih odkrijejo kazniva dejanja in nepravilnosti (Transparency International Slovenia, b. l.).

Tiste osebe, ki nepravilnosti prijavljajo preko službenih poti, imenujemo jih tudi informatorji, tajne obveščevalne službe, policija ali novinarji, niso žvižgači. V primeru javnega razkritja so žvižgači in novinarji tesno povezani, znani pa so tudi žvižgači iz mnogih tujih žvižgaških afer, kot so Luxleaks, med posamezniki pa Edward Snowden, ki so neprecenljiv vir informacij. Žvižgači so pogosto razpeti med predanostjo in čutom močne obveze do delodajalca, pravico do svobodnega govora, misli, javnega nastopanja, izražanja in med moralno obveznostjo. Te dolžnosti in pravice bi morale služiti kot vprašanja zaščite, povezana z zakonodajo s področja delovnih razmerij, s kazensko zakonodajo in z zagotavljanjem enakopravnih možnosti (Sedlar, 2016, str. 13).

Nekateri teoretiki opredeljujejo, da o žvižgaštvu govorimo šele, ko so informacije razkrite javnosti, vendar se medenj šteje že vsak začetek upravljalno-ravnalnega procesa, četudi informacije niso bile razkrite širši javnosti. Kot žvižgaštvo se priznava, če je razkritje v korist celotni javnosti, če gre za razkritja v zvezi s kriminalnimi dejanji, zlorabami položajev, kršitvami zakonov, ogrožanjem okolja in zdravja ter drugimi zlorabami. Žvižgaštvo je tako pozitiven kot tudi negativen pojav. Za pozitivnega velja v smislu, da prepreči posameznikom ali organizacijam kot celoti nedovoljeno ravnanje, negativen pa je velikokrat okrnjen z nezaupanjem med zaposlenimi in med člani družbe. Kljub temu, da so bili nekateri prijavitelji nepravilnosti v medijih ali celo v filmih pogosto obravnavani kot junaki, se v večini primerov razkrivalci prikažejo kot vohuni, izdajalci in predvsem kot glavni povzročitelji težav. Ravno ti pa pogosto utrpijo/trpijo zaradi raznih zaščitnih protiukrepov organizacije, ki so posledica njihovega nepravilnega ravnanja (Lahovnik, 2006, str. 370).

1.2 Vzroki

Starostna doba žvižgačev je od 30 do 50 let. To so osebe, predane svoji organizaciji in svojemu delu ter imajo za seboj uspešne delovne in druge pomembe izkušnje. Vendar ko so seznanjeni z nepravilnostmi v organizaciji ali družbi, so te pripravljeni povedati zunanji ali notranji javnosti, ne glede na posledice, ki jih lahko čakajo. Namen razkritja mora biti nujno dober (želja po odpravi nepravilnosti) in ne da bomo na ta način škodovali organizaciji (npr. zaradi premestitve na drugo delovno mesto, odpusta) oziroma zaradi lastnih koristi. Najpomembnejša vrlina prijaviteljev je integriteta, ki pomeni skladnost, pristnost, verodostojnost, poštenost in celovitost. Največkrat jo povežemo s področjem etike, odgovornosti in morale, pri kateri gre za etično in dobro delovanje organizacij, posameznikov ali države in njenih teles. S tem si prizadevamo, da funkcije, državna telesa, moč ali druge institucije ne bi bili uporabljeni v nasprotju z zakonodajo in etičnimi kodeksi

ter v škodo organizaciji, posamezniku ali družbi. To vse velja, če so bili kodeksi in zakonodaja spisani v dobro širše družbe oziroma velikega števila ljudi. Oseba, ki govori to, kar misli, govori in dela v skladu z osebnimi vrednotami in normami, je človek z integriteto. Osebe z integriteto sestavljajo organizacijo, skupino, skupnost, družbo ali državo, ta pa mora imeti delujoč in povezan sistem za odkrivanje kršitev in tveganj (Nolimal, b. l.).

Dnevno smo priča, kako se po vsem svetu srečujejo z upadanjem zaupanja v vladajoče skupine. Boljše odločitve in zagotavljanje blaginje v državi lahko gradimo z zaupanjem, saj do dobrih odločitev in njihove veljave pridemo le z vključujočo in aktivno nevladno organizacijo. Še vedno osebna integriteta ostaja ključni dejavnik v boju proti korupciji in vzpostavljanju zaupanja. Odločilni vpliv na uspeh proti korupciji imata osebna integriteta posameznika in integriteta v instituciji. Visoki javni uradniki, gospodarstveniki in najvišji funkcionarji bi morali namreč imeti visoko stopnjo osebne integritete in biti zgled družbi, saj se etično in pošteno ravnanje obrestuje. Kot vrhovna vrednota vsakega posameznika mora postati osebna integriteta oz. kot meni Alan K. Simpson: »če imaš integriteto, nič drugega ni pomembno. Če nimaš integritete, nič drugega ni pomembno« (Štefanec, 2014, str. 7).

Pravičnost in odprtost morata biti glavni vrline družbe oziroma države, delovanje njenih teles pa javno dostopno in pregledno, saj več kot mi razpolagamo s pravimi oziroma verodostojnimi informacijami, bolj se manjša potreba po žvižgačih (Nolimal, b. l.).

1.3. Posledice

V številnih državah so še vedno prevladujoča vprašanja glede zakonodajne ureditve, ki bi učinkovito zaščitila žvižgače. Tisti, ki razkrijejo informacijo o koruptivnem ravnanju in drugih nepravilnostih, so pogosto deležni povračilnih ukrepov. Najpogostejši ukrepi so prekinitev delovnega razmerja, zmanjšanje plače, izvajanje različnih oblik mobinga itd. (Sedlar, 2017, str. 26–27).

Posledice lahko razdelimo na dve veji, in sicer posledice v organizaciji ali osebne posledice. Raziskave so pokazale, da sta dve tretjini prijaviteljev doživeli sledeče oblike maščevanja s strani organizacije (Kovač, 2004):

- izguba zaposlitve,
- prisilna upokojitev,
- izogibanje, obtoževanje, preziranje s strani sodelavcev,
- delo pod večjim pritiskom in nadzorom,
- delovna uspešnost z negativnimi ocenami,
- prekomerno delo ali pomanjkanje dela,

- ostali so brez možnosti napredovanja,
- postavitev na »black list« in s tem onemogočene službe v svoji stroki,
- javna degradacija.

Veliko razkrivalcev informacij je doživelo hude posledice tudi na osebnostni ravni, in sicer (Rothschild, Miethe, 1999, str. 120–121):

- tesnobo in depresijo,
- nemoč in občutek izoliranosti,
- nezaupanje,
- upad psihičnega in fizičnega zdravja,
- težave v družini,
- resna finančna stiska.

Ne glede na posledice, ki so jih prijavitelji doživeli, so podali izjave, da bi dejanja ponovili, saj je bila morala, da delajo dobro za ljudi, večja, kot če bi bili tiho (Lahovnik, 2006, str. 370).

Iz primerov v tujini je razvidno, da se povračilni ukrepi lahko za posameznika, ki je razkril nepravilnosti, končajo tudi tragično. Milan Vukelić (javni uslužbenec), živeč v Republiki Srbski, je obtožil svojega nadrejenega in uradnike koruptivnih dejanj. Potrdili so, da je bil ubit v novembru 2007 z eksplozijo pod njegovim avtom. Podobno usodo kot Vukelić je doživel tudi indijski inženir Dubeya Satyendra, ki je razkril nepravilnosti v povezavi z gradnjo državne avtoceste. Kljub temu, da je ob podaji prijave koruptivnih dejanj tedanjega predsednika vlade Atala Biharija Vajpayeeja zaprosil za identitetno zaščito, so osebni podatki in pismo bili posredovani ministrstvu za avtoceste. V novembru 2003, ko se je vračal s poroke, je bil ubit v mestu Gaya v indijski zvezni državi Bihar (Sedlar, 2017, str. 27).

Iz tega sklepamo, da pristojni ne nudijo ustrezne zaščite žvižgačem, mediji pa so ohromljeni z viri, da bi delili njihove zgodbe, ki lahko pomagajo civilni družbi, da delajo v javnem interesu (Sedlar, 2017, str. 30).

1.4 Motivacija žvižgačev

Odvetniška pisarna Sucharow je v raziskavi, s katero so poizvedovali poznavanje programa za zaščito žvižgačev v Ameriki potrdila, da bi več kot tri četrtine Američanov prijavilo nepravilnosti na delovnem mestu pod pogoji, da bi bili anonimni, če bi za to bili deležni denarne nagrade in brez strahu pred povračilnimi ukrepi, t. i. maščevanjem (KPK, 2014).

Posameznik, ki se odloči razkriti nepravilnosti, ima možnost molka, notranjega razkritja ali zunanjega razkritja. Pogosto ima molk veliko moč pri tej odločitvi in pomeni najmanjše tveganje za vse vpletene, tako posameznika kot organizacijo, saj se po navadi posameznik boji morebitnih težav, ki bi jih lahko imel znotraj organizacije. Razlogi, zakaj se kot posameznik odločimo za to alternativo, so npr., da sami sebe prepričujemo, da mogoče ta informacija ni pravilna, da sporno dejanje ni škodljivo za posameznika in organizacijo. Porodijo se nam vprašanja, zakaj bi se moral ravno jaz izpostavljati. Če v organizaciji prevladuje način »molka«, ko so strah pred izgubo zaupanja v organizaciji, obsojanja sodelavcev, nelojalnosti, verodostojnosti, to pomeni, da je v organizaciji nekaj zelo narobe s kulturo in splošno klimo. Sporno ravnanje slej ko prej lahko preide v zunanji »whistleblowing« in je za organizacijo lahko bolj škodljivo. Notranje razkritje nepravilnosti pomeni, da o tem najprej poročamo nekomu nadrejenemu znotraj organizacije. Notranje poročanje ima lahko kar nekaj pozitivnih posledic za organizacijo, kot so: moralna podpora zaposlenim, vsesplošno dobro počutje in izboljšanje klime. Organizacija s tem ima možnost popraviti napake z manjšimi negativnimi posledicami. Da se izognejo zunanjemu razkritju, pa je potrebno spodbujanje notranjega (Lahovnik, 2006, str. 370–371).

Zunanji »whistleblowing« po navadi posamezniki uporabijo, ko niso bili uspešni z notranjim razkritjem in se obrnejo na medije, policijo, tožilstvo, organizacije, ki skrbijo za javno dobro. Zunanje poročanje o spornih dejanjih sprožijo etična vprašanja glede poslovnih skrivnosti in zaupnosti (Lahovnik, 2006, str. 370–371).

Pri tem pa veliko posameznikov želi ostati anonimnih, saj večina zakonodaj nudi zaščito »whistleblowerjem«, čeprav ne dovolj učinkovito. Pri ustvarjanju žvižgaške kulture v organizaciji pa se je potrebno zavedati, da vse prijave/pritožbe niso nujno podane s poštenim namenom. Lahko pride do maščevanja svojemu nadrejenemu z neresničnimi obtožbami, maščevanjem zaposlenega zaradi diskriminatornih razlogov sodelavcu (rasa, religija, spol, etnična pripadnost) itd. Zato je pomembno, da osebe, ki sporna ravnanja raziskujejo, niso povezane z vpletenimi v raziskavo ali s spornimi primeri. Z določenimi programi vodstvo lahko vzpostavi kulturo in klimo v podjetju, ki bosta vodili do etičnih ravnanj in razkrivanja nepravilnosti. Potrebno je spodbuditi zaposlene, da poročajo o nepravilnostih in se čim bolj izogniti temu, da zaposleni obidejo notranje postopke poročanja, ki bi lahko škodili izpostavljenosti organizacije. Vodstvo mora dajati zgled zaposlenim z upoštevanjem pravil in norm, vrednot ter kodeksov obnašanja. Seveda pa se pri tem lahko pojavijo ovire pri vzpostavljanju sistemov za notranje prijavljanje. Velikokrat je razlog za to neustrezna kultura in splošna klima v podjetju, nepravilni komunikacijski kanali, prepričanje v neenakost pravil za vse, strah pred sankcijami in protiukrepi. To so vse razlogi, zakaj se zaposleni neradi izpostavljajo kot razkrivalci nepravilnosti. Za doseganje boljših rezultatov pri notranjem »whistleblowingu« je potrebno zagotoviti pregledno in odkrito izmenjavo dejstev in argumentov med sodelujočimi v

preiskavi. Vodstvo podjetja mora podpirati proces notranjega razkritja in nenehno pridobivati znanje na tem področju, saj je zaupanje javnosti v organizacijo ključnega pomena v sodobnem okolju (Lahovnik, 2006, str. 370–371).

Po najpomembnejšem humanističnem mislecu v drugi polovici 20. stoletja, Michelu Foucaultu, lahko žvižgača opredelimo kot »specifičnega intelektualca«, saj so veliko javnih spornih ravnanj razkrili posamezniki, ki so bili velikokrat med strokovnjaki na delovnem področju in so z razkritjem nepravilnosti preprečili veliko nevarnosti v javno dobro. Žvižgačev v veliko primerih ne moremo opredeliti kot »splošno razgledanih intelektualcev«, ki bi jim bilo mar za širšo prepoznavnost razkritij. Prej jih lahko prepoznamo kot državljane, ki opravljajo svoje delo, dokler jih sporna ravnanja na obstoječem področju ne prisilijo v razkritja in delovanje v javnem interesu. Iz dosedanjih primerov je razvidno, da v primeru razkritja nepravilnosti to še ne pomeni, da so žvižgači proti organizaciji in načinom delovanja države, kot meni Foucault, da »izražajo nestrinjanje z oblastmi«. Žvižgači se najpogosteje oprejo na konkretno dejanje ali sporno ravnanje, ki ogroža širšo javnost; to jih motivira, da ukrepajo. Iz tega lahko označimo dejanje žvižgača, ki postavi na rob službo, položaj in tveganje za negativnimi posledicami kot delno etično uporništvu proti oblasti. Novodobni žvižgač, če povzamemo Foucaulta, ima pridih nekdanjega univerzalnega in današnjega specifičnega intelektualca. Univerzalnega intelektualca naj bi poosebljali pravniki, pisatelji in nosilci vrednot, v katerih so bili lahko vsi prepoznavni. Specifični intelektualci pa ne izhajajo več iz »uglednega pravnika«, temveč iz čisto druge osebnosti »znanstvenega strokovnjaka«. Teza, ki bi lahko postavila nevarno mejo med žvižgači in obstoječimi oblastnimi strukturami, pravi, da prav etični uporniki s prijavljanjem spornih ravnanj neposredno ali posredno kritizirajo oblast, ravno zaradi svoje lastne morale in s tem predstavljajo nevarnost in eno največjih kritik družbi. Po predstavljenih teorijah M. Foucaulta lahko ustrezno poimenujemo slovenski izraz »žvižgač« kot etični upornik (Sedlar, 2016, str. 64–76).

2 PRAVNA UREDITEV ZAŠČITE V MEDNARODNEM OKOLJU

Podobno kot v Sloveniji se tudi v mednarodnem okolju pojavljajo pereča vprašanja glede zaščite žvižgačev in prijavljanja nepravilnosti. Prvotno so bile sprejete najprej regionalne konvencije o koruptivnih dejanjih, predvsem v Evropi. Na to se vedno bolj zavezujejo tudi globalno obvezni pravni akti. Omenjajo se Konvencija o boju proti podkupovanju tujih javnih uslužbencev v mednarodnem poslovanju, Konvencija Združenih narodov proti mednarodnemu organiziranemu kriminalu, Kazenskopravna konvencija o korupciji in druge (KPK, b. l.).

Najpomembnejši določbi, ki sta zahtevi mednarodnih organizacij, predstavljata temeljno podlago mednarodne zakonodaje, in sicer »33. člen Konvencije Združenih narodov proti

korupciji in 9. člen Civilno pravne konvencije o korupciji Sveta Evrope» (Sedlar, 2016, str. 77).

Med bolj aktivnimi mednarodnimi organizacijami, ki imajo urejeno podlago za zaščito prijaviteljev, so Svet Evrope (GRECO), Organizacija združenih narodov ter Organizacija za ekonomsko sodelovanje in razvoj (OECD) (Sedlar, 2016, str. 77).

Nekateri mednarodni akti, ki so zajeti v mednarodni zakonodaji, se nedvomno nanašajo na Republiko Slovenijo, drugi, ki niso obvezujoči, pa predstavljajo le določene usmeritve za delo držav pri zatiranju in preprečevanju korupcije (KPK, b. l.).

Evropska varuhinja človekovih pravic, Emily O'Reilly, navaja, da imajo, po poročilih Evropske komisije za boj proti korupciji, prijavitelji zelo pomembno vlogo pri odkrivanju korupcije in pri premagovanju težav. Jasno je prikazano, da koruptivna dejanja lahko močno poškodujejo gospodarstvo in zmanjšujejo zaupanje državljanov v demokratične in pravične institucije (KPK, 2014).

Oktobra 2017 so na plenarnem zasedanju v Strasbourgu evropski poslanci sprejeli resolucijo, v kateri ponovno pozivajo k uvedbi evropskih pravil za zaščito prijaviteljev in njihovih pravic glede obveščanja državljanov. Opominjajo, da zaščita prijaviteljev ni celovita ter je pogosto neustrezna. Menijo, da bi morale vse članice Evropske unije uvesti mehanizme za poročanje, s katerimi bi omogočile interno razkrivanje nepravilnosti in olajšale obveščanje tem nevladnim organizacijam in medijem ter anonimno poročanje o tem. Ravno tako bi morale vzpostaviti zaščito žvižgačev pred maščevanji in sankcijami drugih, ki bi jim poskušali preprečiti, da razkrijejo nepravilnosti. Poleg tega bi jim morali nuditi finančno in pravno pomoč, psihološko podporo ter nadomestilo za negativne posledice, ki so jih utrpeli zaradi civilnih postopkov. Evropski poslanec Igor Šoltes navaja, da 40 odstotkov vseh primerov finančnih nepravilnosti odkrijejo ravno žvižgači, zato imajo dodano vrednost pri dejavniku načela pravice vedeti. G. Šoltes je zato znova pozval EU, naj v čim krajšem možnem času vzpostavi pravila za njihovo zaščito, saj bodo s tem preprečili nove žrtve in nova šikaniranja (Ma. F. & STA, 2017).

2.1 Konvencija združenih narodov proti korupciji

Na 58. plenarnem zasedanju Generalne skupščine Združenih narodov je bil oktobra 2003 ratificiran Zakon o ratifikaciji Konvencije Združenih narodov proti korupciji (UNCAC). Državni zbor Republike Slovenije pa ga je sprejel februarja 2008. Izvirnik besedila konvencije je v angleškem jeziku ter preveden v slovenskega. V predgovoru UNCAC so države pogodbenice navedle, da so zaskrbljene glede nevarnosti in resnosti težav, ki jih prinaša korupcija, da je korupcija že mednarodni pojav, ne le lokalno vprašanje in da je nujno medsebojno mednarodno sodelovanje za njen nadzor in preprečevanje. Vse države

se morajo zavedati odgovornosti odprave težav na področju korupcije, vključiti in sodelovati pa morajo tudi nevladne skupnosti in organizacije ter civilna družba kot temeljni steber družbe. Upoštevati je potrebno načela enotnosti pred zakonom, poštenosti, odgovornosti ter potreb po varstvu integritete, upravljanje javnega premoženja in ustrezno vodenje javnih zadev (MKZNPk, 2008).

Zakon o ratifikaciji Konvencije Združenih narodov proti korupciji (Ur. l. RS, št. 22/2008) (v nadaljevanju MKZNPk) v 33. členu določa zaščito prijaviteljev, in sicer naj *vsaka država pogodbenica preuči vključitev ustreznih ukrepov v svojo notranje pravno ureditev, s katerimi lahko zagotovi zaščito pred vsakršnim neupravičenim ravnanjem za vsakogar, ki pristojnim organom v dobri veri in utemeljeno prijavi katero koli dejstvo v zvezi s kaznivimi dejanji, določenimi v skladu s to konvencijo*. Ukrepe za zaščito prič, oškodovancev in izvedencev Konvencija ureja v 32. členu (MKZNPk, 2008).

2.2 Civilnopravna konvencija o korupciji

Novembra 1999 je bila v Strasbourgu sprejeta Civilnopravna konvencija o korupciji, Republika Slovenija pa jo je razglasila marca 2003 kot Zakon o ratifikaciji Civilnopravne konvencije o korupciji (Ur. l. RS, št. 35/2003), v nadaljevanju MCKK (MCKK, 2003).

Konvencije so s podobnimi cilji kot zgoraj naveden zakon MKZNPk, le da so bolj prepričane, da civilno pravo s pomočjo oškodovanim osebam pomembno prispeva k boju proti koruptivnim dejanjem. V 9. členu je opredeljena zaščita zaposlenih, ki narekuje, da *vsaka pogodbenica v svojem notranjem pravu zagotovi ustrezno zaščito pred vsakim neupravičenim kaznovanjem zaposlenih, ki imajo razloge za sum korupcije in ki v dobri veri sporočijo sum pristojnim osebam ali organom* (MCKK, 2003).

2.3 Kazenskopravna konvencija o korupciji

Kazenskopravna konvencija o korupciji je bila sprejeta 27. januarja 1999 v Strasbourgu, podpisana s strani držav članic Sveta Evrope in drugih držav. Slovenija je marca 2000 sprejela Zakon o ratifikaciji Kazenskopravne konvencije o korupciji, Ur. l. RS 26/2000, v nadaljevanju MKKK (MKKK, 2000).

Konvencija je bila sestavljena z namenom boja proti korupciji, ki bi povečala sodelovanje pri ugotavljanju kaznivih dejanj in bi zagotavljala mehanizme za njihovo učinkovito nadaljnjo obravnavo državam članicam in nečlanicam. V 22. členu zasledimo, da je opredeljena zaščita prič in sodelavcev pravosodnih organov. Ta narekuje vsaki pogodbenici, naj sprejme takšne ukrepe, kot so potrebni za zagotovitev ustrezne in učinkovite zaščite za:

- osebe, ki prijavijo kazniva dejanja, opredeljena v MKKK ali drugače sodelujejo z organi pregona in preiskovalnimi organi,
- priče, ki pričajo o teh kaznivih dejanjih (MKKK, 2000).

2.4 Evropsko sodišče za človekove pravice

Žvižgači, ki so bili deležni povračilnih ukrepov zaradi razkritij, lahko svojo pravico najdejo na Evropskem sodišču za človekove pravice (ESČP), saj je bil kršen 10. člen Evropske konvencije o človekovih pravicah. ESČP določa dovolj jasna načela, in sicer v primeru sankcioniranja žvižgačev, ko jim je kršena posameznikova pravica do svobodnega izražanja in kdaj je to upravičeno.

Kot navaja Alma M. Sedlar (2017, str 48), je Stephenson ta načela strnil v naslednja ključna spoznanja:

- razkrita informacija mora biti v javnem interesu,
- vprašati se je potrebno, ali je imela oseba kakšne druge možnosti, da bi izvedla razkritje,
- upoštevati je potrebno verodostojnost razkrite informacije,
- upoštevati je potrebno motive žvižgača,
- pretehtati je potrebno morebitno škodo, povzročeno delodajalcu in oceniti, ali ta škoda pretehta javni interes,
- oceniti je potrebno moč sankcij, uperjenih v posameznika, ki je razkril informacije in posledice povračilnih ukrepov.

Evropska konvencija o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin (EKČP, Ur. l. RS 33/1994) svobodo govora določa v 10. členu. Najprej opredeli pravico do svobode izražanja, nato navaja pogoje, pod katerimi je pravico do svobodnega izražanja dopustno zakonsko določiti (Sedlar, 2016, str. 48).

3 PRAVNA UREDITEV ZAŠČITE ŽVIŽGAČEV V REPUBLIKI SLOVENIJI

Države za uspešen boj proti korupciji sprejemajo zakonske določbe o zaščiti prijaviteljev. Kot pravi Alma Sedlar z ostalimi sodelujočimi za okroglo mizo z naslovom Žvižgači – varuhi javnega interesa, v Sloveniji še nimamo samostojne zakonodaje, ki bi jim nudila zaščito (STAkrog, 2017).

Po objavi indeksa zaznave korupcije za leto 2017, s katerimi na letni ravni nevladne organizacije Transparency International (TI) zaznavajo stopnjo korupcije v javnem sektorju v posamezni državi, se je Slovenija uvrstila na 34. mesto oziroma 3 mesta nižje kot leta 2016. Med 180 državami je zabeležila 61 točk, kar je pod povprečjem, ki so ga

zabeležile države zahodne Evrope in države Evropske Unije (na lestvici od 0 do 100 točk, kjer manjše število točk pomeni večjo koruptivnost v javnem sektorju) (KPK, 2018).

Sedlarjeva navaja, da področje zaščite žvižgačev v Sloveniji ni tako slabo urejeno, poudarja pa, da je pomoč žvižgačem pri povračilnih ukrepih, mobingu in drugih stiskah, ki jih doletijo po razkritju nepravilnosti, pomembna ravno tako kot zaščita identitete. Nekdanji generalni sekretar IT Slovenija, Vid Doria, poudarja, da je potrebno vzpostaviti sistem in celovito urediti področje zaščite žvižgačev, pri tem pa aktivno vključiti celotno družbo. Sodelujoči (novinarka časnika Delo Anuška Delić, evropski poslanec Igor Šoltes in ostali) se strinjajo z navedbo, da je pomembno, da ljudje prijavljajo koruptivna dejanja. Do razhajanja mnenj pa pride pri motivu/interesu prijavljanja informacij žvižgača, saj je pri anonimnih prijavah zelo težko ugotoviti pravilnost navedb (STAkrog, 2017).

Zaščita prijaviteljev je v Sloveniji subsidiarno urejena v treh členih Zakona o integriteti in preprečevanju korupcije – ZIntPK, 2010. ZIntPK deluje na področju zaščite le delno, saj ureja predvsem zaščito prijaviteljev koruptivnih dejanj, medtem ko zaščita žvižgačev drugih nepravilnih spornih ravnanj ostaja večinoma zakonsko neurejena. Zaščito prijaviteljev in zaščite prič poleg ZIntPK urejajo različni poklicni kodeksi, področni zakoni ter akti o internem ravnanju. Akti, ki uradno določajo zaščito prijaviteljev in/ali zaščito prič v Sloveniji ob zakonu ZIntPK, so: Zakon o delovnih razmerjih, Zakon o javnih uslužbencih, Zakon o medijih, Zakon o zaščiti prič, Kazenski zakonik RS, Kodeks etike javnih uslužbencev, Kodeks novinarjev v Sloveniji, prav tako Zakon o bančništvu ter Zakon o Slovenskem državnem holdingu (Sedlar, 2016, str. 107–109).

V poglavju Zaščita žvižgačev v mednarodnem okolju je moč prebrati, da določene osebe pozivajo različne oblasti, da se uredi sistem zaščite žvižgačev na mednarodnem področju, ravno tako pa tudi v slovenskem okolju. Vid Doria (2018) pojasnjuje: »povečalo se je zavedanje, a obstaja še veliko dela,« saj je sedanja definicija prijaviteljev, ki jih lahko zaščiti KPK, vezana le na odkritje korupcije in je zato okrnjena. Poudarja tudi, da potrebujemo vrhovni zakon, ki bi vključeval dovolj jasna in strukturirana pravila sistema zaščite, vključno s kaznimi za tiste, ki poskušajo prijaviteljem preprečiti razkritja. Tak sistem spodbudi ljudi in jim vlije pogum in voljo, da se oglasijo in obveščajo o nepravilnostih (Božič, 2018).

V nadaljevanju sem na kratko predstavila le nekatere od zgoraj navedenih zakonov. Za raziskovalno vprašanje je pomemben predvsem Zakon o bančništvu.

3.1 Zakon o integriteti in preprečevanju korupcije (ZIntPK)

Republika Slovenija je leta 2010 sprejela Zakon o integriteti in preprečevanju korupcije (Ur. l. RS 45/2010). Ta v 1. členu določa ukrepe in metode za krepitev integritete ter

transparentnosti, za preprečevanje korupcije ter preprečevanje in odpravljanje nasprotja interesov. (Ur. l. RS 45/2010). V 4. členu je urejeno varstvo oseb, ki prijavijo koruptivna dejanja v javnem in zasebnem sektorju (Sedlar, 2016, str. 109–116).

Pogoji ter določbe za zaščito žvižgačev korupcije in drugih nezakonitih ravnanj so opredeljeni v 23., 24., in 25. členu ZIntPK. V 77. in 78. členu so določene tudi kazenske določbe, tako za fizične kot tudi pravne osebe (Sedlar, 2016, str. 109–116).

3.2 Zakon o delovnih razmerjih (ZDR-1)

Zakon o delovnih razmerjih (ZDR-1), sprejet v marcu 2013, v 6. členu opisuje prepoved diskriminacije in povračilnih ukrepov. Določa, da je delodajalec delavcu pri zaposlovanju in v času trajanja delovnega razmerja dolžan zagotavljati enako obravnavo. V 3. odstavku tega člena določa prepoved posredne in neposredne diskriminacije. Zaščite prijaviteljev se posredno dotakne 7. odstavek 6. člena, ki določa, da diskriminirane osebe in osebe, ki pomagajo žrtvi diskriminacije, ne smejo biti izpostavljene neugodnim posledicam zaradi ukrepanja, ki ima za cilj uveljavitev prepovedi diskriminacije (Sedlar, 2016, str. 118–120).

Določeni členi v ZDR-1 določajo obveznosti obveščanja zaposlenih o okoliščinah v podjetju, prepoved škodljivega ravnanja, obveznosti varovanja poslovnih skrivnosti, varovanje dostojanstva delavca pri delu in drugo (Sedlar, 2016, str. 118–120).

3.3 Zakon o bančništvu

Zakon o bančništvu (Ur. l. RS, št. 25/2015, 44/2016, 77/2016, 41/2017, v nadaljevanju ZBan-2) v 140. členu določa kanale za obveščanje o kršitvah, ki vsebuje štiri odstavke (ZBan-2, 2015).

V 1. odstavku določa uveljavitev sistemov za obveščanja o kršitvah v banki, ti pa morajo omogočati zaposlenim v banki, da samostojno in neodvisno prek poročevalskih linij interno poročajo o prekrških internih aktov banke in predpisov. V 2. odstavku določa, kakšne lastnosti mora imeti sistem, ki je naveden v 1. odstavku. Pravi, da mora biti sistem lahko dostopen in enostaven za način posredovanja prijav zaposlenih, jasno morajo biti vključeni postopki in obravnava prijavljenih primerov, vključno s poročanjem o ugotovitvah glede prejetih prijav in nadaljnjih izvedenih aktivnostih. Tretji odstavek pa navaja, da morajo biti vsi osebni podatki prijavitelja in domnevnega kršitelja zaupni. Podatki se brez soglasja oseb, ki so podale prijavo, ne smejo razkriti, razen, če je razkritje identitete v skladu z zakonom nujno za izvedbo kazenskega postopka ali nadaljnjih sodnih postopkov. Četrti člen nalaga banki, da zagotovi ustrezne ukrepe, s katerimi se prepreči diskriminacija, povračilni ukrepi ali druge neprimerne obravnave prijaviteljev v banki in

ukrepe, ki odpravijo posledice povračilnih ukrepov, v kolikor so le-ti bili neprimerni (ZBan-2, 2015).

3.4 Banka Slovenije in sistem obveščanja o kršitvah

Banka Slovenije (v nadaljevanju BS) je kot regulator domačega bančnega sistema v novembru 2015 vzpostavila sistem obveščanja o kršitvah predpisov s področja bančništva. Sistem je vzpostavila v skladu z 239. členom Zakona o bančništvu, ki sem ga opisala zgoraj (Banka Slovenije, 2015).

Sistem obveščanja je namenjen zaposlenim v bankah, ki želijo izpostaviti možne ali dejanske kršitve, navedene v 2. odstavku 9. člena Zakona o bančništvu (ZBan-2). Sistem nikakor ni namenjen vprašanjem potrošnikov in splošnim vprašanjem Banki Slovenije. V primeru, da se ta pojavijo, ne bodo obravnavana po pravilih, ki veljajo za sistem prijavljanja o kršitvah. Prijavitelj z oddano prijavo in posredovanimi informacijami Banki Slovenije pripomore k bolj kakovostnemu nadzoru bank. Informacije, pridobljene s prijavi, bodo pomemben dodaten vir informacij za izvajanje nadzorniških pristojnosti Banke Slovenije. Banka Slovenije zlasti poudarja pomembnost informacij, ki so povezane s korporativnim upravljanjem, izpolnjevanjem bonitetnih pogojev, izvajanjem plačilnih storitev, pranjem denarja in financiranjem terorizma. Pomembno pa je tudi, da so te informacije podkrepljene z ustrezno dokumentacijo. Prijava se lahko odda preko spletnega obrazca na spletni strani BS ali po navadni pošti na naslov BS (Banka Slovenije, b. l.).

Banka Slovenije mora v skladu z 239. členom ZBan-2 zagotoviti ustrezno varstvo osebnih podatkov in vse podatke obravnavati kot zaupne. Osebnih podatkov banka ne sme razkriti brez soglasja prijavitelja, razen kadar je razkritje osebnosti prijavitelja v skladu z zakonom nujno potrebno za izvedbo v kazenskem postopku ali pri nadaljnji sodni obravnavi. Zakonska podlaga omejuje razkritje identitete prijavitelja tudi, ko je potrebno posredovati osebne podatke Evropski centralni banki, ki jih lahko pridobi le s soglasjem prijavitelja. Prav tako banka, na katero se prijava kršitve glasi, ne bo obveščena o podatkih prijavitelja (Banka Slovenije, b. l.).

Postopek obravnave prijave kršitve v Banki Slovenije se prične s prejemom in anonimizacijo prijave. Vsaka prijava nepravilnosti je posredovana neposredno v Pravni oddelek BS, kjer se dodeli enemu od pooblaščenih delavcev za kršitve. Pooblaščenec najprej skrbno izloči vse osebne podatke o prijavitelju in poskrbi, da bo dejanska kršitev preiskana v razumnem času. Pravni oddelek, skupaj z oddelkom s področja, katerega sodi kršitev, skrbno preuči in predlaga ukrepe. Kršitve, ki so v pristojnosti Evropske centralne banke, so neposredno posredovane na ECB. Komunikacijo s prijaviteljem opravi pooblaščenec za kršitve, izjemoma tudi direktor Pravnega oddelka Banke Slovenije, če bo to nujno potrebno za nadaljnjo preiskavo prejete kršitve ali za dodatne informacije, vezane

na prijavljeno kršitev. Če oddelek, na področje katerega sodi kršitev, v preiskavi ugotovi resničnost kršitve banke, Svetu Banke Slovenije predlaga ukrepe zoper banke kršiteljice. Prijavitelj lahko vedno sam, preko obrazcev na spletni strani ali preko navadne pošte sporoči dodatne informacije ali posreduje dodatno dokumentacijo. Če je prijavitelj po prijavljene kršitvi v banki deležen povračilnih ukrepov, mora tudi to sporočiti Banki Slovenije (Banka Slovenije, b. l.).

4 ANALIZA PRIMERA ŽVIŽGAŠTVA V TUJINI – BRADLEY BIRKENFELD

Bradley Birkenfeld je nekdanji mednarodni bankir in upravitelj premoženja pri UBS bank. V letu 2012 se je gospod Birkenfeld zapisal v zgodovino, ko je dobil največjo nagrado za opozarjanje na nepravilnosti, ki je bila kadarkoli podeljena posameznemu žvižgaču v petindvajsetletni zgodovini zveznih zakonov o plačilu ali opozarjanju za poročanje o IRS davčni prevari (National Whistleblower Center, b. l.).

IRS (Internal Revenue Service) je urad ministrstva za finance in eden od najučinkovitejših davčnih upraviteljev sveta. V proračunskem letu 2015 je IRS zbral skoraj 3,3 bilijona dolarjev prihodkov in obdelal skoraj 240 milijonov davčnih napovedi (IRS, b. l.).

G. Birkenfeld je bil prvi mednarodni bankir, ki je zapiskal o nezakonitih off shore bančnih računih, ki so jih v Švici imeli državljani ZDA (National Whistleblower Center, b. l.).

Offshore bančni račun ima enako veljavnost, transparentnost in uporabnost kot v matični državi. Razlika med slovenskim bančnim računom ter offshore bančnim računom je v tem, da je odprt v eni od davčnih oaz, kjer pa je anonimnost in varnost na prvem mestu. S tem, ko imamo v eni izmed držav davčnih oaz bančni račun, smo delno ali v celoti oproščeni davkov na dobiček ali kapitalske naložbe (B-Trade Limited, b. l.).

Njegova razkritja so povzročila nepričakovane izterjave davkoplačevalcev Združenih držav. Izterjave vključujejo 780 milijonov dolarjev civilnih denarnih kazni in kazni, ki jih je morala plačati UBS bank. V zbirkah davkoplačevalcev Združenih držav se je zbralo kar 5 milijard dolarjev od tistih, ki so nezakonito posedovali »neprijavljene« račune v Švici in drugih državah (National Whistleblower Center, b. l.).

Birkenfeld je leta 2001 pričel delati za banko USB, kjer je bil njegov glavni cilj privabiti kupce z visoko blaginjo v Švico, da bi odprli račune, zaščitene v skladu z zakoni o bančni tajnosti. UBS bankirji so bili poučeni, da bi strankam pomagali pri izogibanju IRS, vendar je leta 2005 Birkenfeld spoznal, da so postopki banke nezakoniti. Oktobra 2005 je odstopil, potem, ko je prebral notranji dokument, ki navaja prepovedano ravnanje in se pritožil uradnikom UBS, nato pa je leta 2007 vložil tožbe pri Ministrstvu za pravosodje. Vlada ZDA je aprila 2008 Birkenfelda obtožila, da je zarota ogoljufala vlado s svojimi poskusi,

da bi IRS ovirala zbiranje davkov na dohodek. IRS je bila zadržana komentiranja posameznih davkoplačevalcev (Saunders & Sidel, 2012).

Birkenfeld je tožilcem predložil podroben opis prizadevanj banke za spodbujanje davčne utaje in priznal opravljanje nalog za bogate stranke, vključno s primerom, ko je v ZDA pretihotapil diamante v zobni pasti. Primer je dvignil tajno pretvezo Švicarske banke, ki je desetletja omogočala, da se premožni ljudje izognejo davkom. V letu 2009 je UBS banka razkrila več kot 4.000 imetnikov računov, ki so bili davkoplačevalci ZDA in plačala 780 milijonov dolarjev za reševanje kazenske zadeve, ki je vključevala tajne offshore račune. Od takrat je več kot 33.000 ameriških davkoplačevalcev priznalo, da imajo neprijavljene čezmorske račune in plačalo več kot 5 milijard dolarjev davkov in kazni. Pri vsem tem je bil vpleten Birkenfeld in leta 2008 priznal, da je kriv za goljufanje zarote in da je zagrešil hud zločin. Dodeljena mu je bila 40 mesečna kazen, ki jo je odslužil v New Hampshireu v hišnem priporu (Saunders & Sidel, 2012).

Ministrstvo za pravosodje (DOJ) je prezrlo Birkenfeldovo razkritje in ga poskušalo utišati z obtožbo zarote. Vendar se ni ustrašil in je svoje skrivnosti razodel ameriškemu senatu, Komisiji za vrednostne papirje in borzi (SEC) ter Službi za notranje prihodke (IRS), ki je prevladovala. Njegova razkritja so pomagala ameriški zakladnici izterjati več kot 15 milijard dolarjev davkov, glob in kazni z naslova ameriških davčnih goljufij. Birkenfeld je bil šokiran, ko je spoznal, da je ob istem času sodeloval z ameriško vlado, ministrstvo za pravosodje pa je še vedno vztrajalo in ga preganjalo. Bil je aretiran, priznal krivdo in 30 mesecev služil zaporno kazen v zveznem zaporu. Za razkritje skrivnosti švicarskega bančnega sistema si je Birkenfeld prislužil 104 milijone dolarjev, kar je največja nagrada v zgodovini (Lucifer's Banker, b. l.).

Birkenfeld je po vsem tem napisal resnični triler z naslovom Lucifer's Banker. Triler je fascinanten pogled v krog tajne švicarske bančne industrije in grozljiv opis korupcijskega pravosodnega sistema. Bralci bodo sledili Birkenfeldu in delili njegovo ogorčenje. Razsodili bodo nesposobnost in korupcijo na Ministrstvu za pravosodje ob tem, ko graja eno izmed znanih in močnih bank na svetu (Lucifer's Banker, b. l.).

Navajam še nekaj mnenj o dogodku in dejanjih Birkenfelda:

- pravni direktor pri projektu odgovornosti vlade, (organizacija, ki se ukvarja z zaščito prijaviteljev) Tom Devine, je dejal: »Izkušnje Birkenfelda lahko pomagajo drugim žvižgačem, da se izognejo pastem, kar »osebno ogroža nasprotje« v sistemu žvižgačev« (Beddingfield & Murphy, 2017),
- Olenicoff (milijarder in nepremičninski magnat) je dejal: »Birkenfelda ne bi smeli gledati kot žvižgača, temveč kot oportunist, bil je na pravem mestu ob pravem času« (Beddingfield & Murphy, 2017),

- »Za nekatere žvižgače bi Birkenfeld naredil več, kot samo ponudil nasvet«, je dejal Robert J. MacLean (žvižgač v prometni varnostni administraciji), ko mu je Birkenfeld pomagal plačati račune (Beddingfield & Murphy, 2017),
- njegov odvetnik, Dean Zerbe, je dejal: »Kot je pokazal Brad, je spodbujanje dobro poučenih ljudi, da se držijo vratu, pogosto edini način, kako lahko kdajkoli ugotovimo davčno goljufanje z debelimi mačkami« (Saunders & Sidel, 2012).

5 EMPIRIČNA RAZISKAVA PRIJAVLJANJA NEPRAVILNOSTI IN ZAŠČITE ŽVIŽGAČEV NA SLOVENSKEM BANČNEM PODROČJU

Za potrebe razumevanja delovanja, zaščite in prijavljanja nepravilnosti na slovenskem bančnem področju sem izvedla intervju z dotičnimi osebami v bankah in hranilnici. Najprej bom opisala namen in cilje raziskave, nato analizirala rezultate ter povzela ključne ugotovitve in priporočila.

5.1 Namen in cilji raziskave

Empirične raziskave v zaključni seminarski nalogi sem se lotila z namenom, da bi pridobila več informacij o prijavljanju nepravilnosti in zaščiti žvižgačev v bankah ter hranilnici v Sloveniji. S poglobljenimi intervjuji sem želela pridobiti strokovni vpogled v pomen in zaščito žvižgačev pri razkrivanju nepravilnosti v bankah ter hranilnici. Z njihovimi mnenji in predlogi pa sem želela oblikovati smernice za izboljšanje zaščite žvižgačev v bančnem sektorju ter smernice za spodbujanje žvižgaštva, da bi preprečili nepravilnosti v bančnem sektorju.

5.2. Metodologija

Odločila sem se za izvedbo preiskovalne raziskave, ki bo podkrepila literaturo in študije iz prvega dela zaključne seminarske naloge. Za pridobitev primarnih podatkov sem preko elektronske pošte stopila v stik z nekaterimi delujočimi bančnimi ustanovami v Republiki Sloveniji. Prošnjo za sodelovanje v intervjuju za potrebe zaključne seminarske naloge sem posredovala na SKB d. d., Intesa Sanpaolo Bank d. d., Addiko bank d.d., Sperbank d. d., DBS d. d., UniCredit bank d. d., Abanko d. d., Gorenjsko banko d. d. in Delavsko hranilnico d. d. V sodelovanje v intervjuju so privolile pristojne osebe za skladnost poslovanja pri Addiko bank d. d., Gorenjski banki d. d. ter Delavski hranilnici d. d. Na Sperbank d. d. se pristojna oseba na tem področju ni odločila za sodelovanje, ostale banke pa se moji prošnji k sodelovanju niso odzvale.

Metodo intervjuja sem si izbrala zato, ker menim, da je to dober način, s katerim se lahko glede na občutljivost teme pridobijo kakovostni in pomembni podatki za mojo zaključno

seminarsko nalogo. Intervju sem ob dogovoru z odgovornimi osebami na tem področju v zgoraj omenjenih bankah izvedla na sedežu bank. Uporabila sem delno strukturirano obliko intervjuja, ki sem ga vodila jaz, vprašanja pa so bila sestavljena v kombinaciji odprtega in zaprtega tipa vprašanj, ki sem jih bolj podrobno podkrepila z raziskovalnimi vprašanji. Intervju vsebuje 15 vprašanj, ki so v prvem delu strukturirana, nato pa večinoma odprtega tipa. Prvih nekaj vprašanj se nanaša predvsem na to, ali so vzpostavljeni sistemi za interna prijavljanja in kako ta delujejo. V drugem delu pa se bolj podrobno pogovorimo o primerih prijav, ki so jih obravnavale posamezne banke in hranilnica. V zadnjem delu se dotaknemo zakonodaje in njene izboljšave. Protokol intervjuja se nahaja v Prilogi 1, prepisi intervjujev pa v Prilogah 2, 3 in 4.

5.3 Analiza zbranih podatkov

Analiza zbranih podatkov je izvedena in predstavljena po posamezni banki in hranilnici v naslednjem vrstnem redu: Gorenjska banka d. d., Delavska hranilnica d. d. ter Addiko bank d. d. Naredila sem prepise intervjujev, v katerih sem poiskala skupne točke ter razlike med intervjuvanci.

5.4. Analiza intervjuja s predstavniki na Gorenjski banki d. d.

S strani Gorenjske banke d. d. sem pogovor izvedla z gospodom Božom Jašovičem, direktorjem skladnosti poslovanja in z gospodom Petrom Bogatajem, svetovalcem za skladnost poslovanja. Gospoda sta mi predstavila bančna interna gradiva in mi odgovorila na vsa zastavljena vprašanja, s katerimi sem prišla do dobrih informacij, saj se kot bančna institucija veliko posvečajo žvižgaštvu.

Intervju sem opravila na sedežu Gorenjske banke d. d., na naslovu Bleiweisova cesta 1, 4000 Kranj dne 13. novembra 2018 ob 16:00, zaključila pa sem ga ob 17:30.

V Gorenjski banki d. d. imajo široko vzpostavljen sistem za interna prijavljanja nepravilnosti. Sistem se v prvi vrsti ozira na kršitve kodeksa poslovne etike v Gorenjski banki do sodelavcev, partnerjev in strank. Kodeks poslovne etike zajema vrednote in načela, zaposlenim pa pomaga pri opravljanju dnevnih delovnih obveznosti in sprejemanju odločitev. Dosledno spoštovanje tega krepi zavest zaposlenih v banki in ugled banke same. Verjamejo, da prispeva k odgovornosti posameznika in zaposlenih, posledično pa k višjim normam poslovanja (Temeljne vrednote in načela, b. l.).

Kršitve kodeksa so lahko splošne, finančne ali operativne narave in lahko med drugim vključujejo npr. kraje, izsiljevanje, prevare, goljufije, nespoštljivo obnašanje do druge

osebe, neetičnost, nekorektnost, nezakonitost itd. Kršitve lahko prijavijo tako zaposleni kot tudi zunanje osebe, ki zaznajo kršitve kodeksa (Gorenjska banka d. d., (b. l.)).

G. Bogataj je povedal, da prijave lahko podajo anonimno ali odkrito:

- svetovalcu za skladnost poslovanja preko standardne pošte, na elektronski naslov, na spletni strani Gorenjske banke d. d., kjer izpolnijo spletni obrazec »Prijava kršitve«,
- neodvisni družbi Deloitte d. o. o. (revizorska hiša) po standardni pošti, na elektronski naslov in na spletni strani Gorenjske banke d. d. na vnaprej pripravljenem spletnem obrazcu,
- Banki Slovenije preko navadne pošte in preko že vnaprej pripravljenega obrazca na spletni strani.

Prijava preko svetovalca za skladnost poslovanja poteka že približno sedem let, prijave preko Banke Slovenije približno tri leta, prijave preko Deloitteja pa eno leto (še niso prejeli prijave).

Sam postopek obravnave prijave pri Gorenjski banki d. d. mi je obrazložil g. Jašovič. Poteka v nekaj korakih. Ko nastane prijava, se takoj imenuje komisija (odvisna je od oblike prijave), ki bo to prijavo obravnavala. Sestavlja jo od tri do pet oseb, odvisno od primera, in sicer oseba s pravnega področja, svetovalec za skladnost poslovanja in drugi. Nato raziščejo okoliščine glede na prijavo. Pri tem morajo zagotoviti najvišjo stopnjo zaupnosti, tako za prijavitelja, kršitelja ali morebitne žrtve. Prav tako morajo zagotoviti zaščito tistega, ki poroča v dobri veri o kršenju kodeksa oziroma nepravilnosti pred morebitnimi povračilnimi ukrepi, diskriminacijo ali drugo obliko kaznovanja. Komisija nato oblikuje svoja stališča (v sodelovanju z morebitnim kršiteljem), upravi banke predlaga nadaljnje načine ravnanja v zvezi s prijavljeno kršitvijo (za prijavitelja in kršitelja) in predloge za izboljšave na tem področju (da ne pride do nadaljnjih prijav). O prejetih prijavah je dvakrat letno seznanjen tudi nadzorni svet banke in bančni regulator v Sloveniji, Banka Slovenije. Obveščanja preko širše javnosti se ne poslužujejo, saj so mnenja, da to ne koristi banki, temveč lahko povzroči le nasprotni učinek, kot bi si ga banka želela.

Gospoda sta povzela število, obliko prijave in ugotovite te pravilnosti od leta 2012 v Gorenjski banki d. d. Zaradi varstva osebnih podatkov imen oseb, udeleženih pri prijavah, nista želela izpostaviti. Leta 2012 je imela eno zunanjo prijavo, ki je bila ovržena, 2013 pa notranjo prijavo, ki je bila ovržena. Kot zanimivost sta povedala, da so bile prijave do leta 2013 bolj skope, saj so bile banke na slabem glasu po izbruhu globalne finančne krize, nakar so bile po letu 2014 te prijave korektne. Leta 2014 ni bilo prijav, leta 2015 pa sta bili dve, in sicer obe zunanji. Sum po nepravilnosti je bil pri eni ovržen, pri drugi je bila ugotovljena prevara s strani komitenta banke. Leta 2016 sta bili dve notranji prijavi, pri eni je sledila prekinitev delovnega razmerja za kršitelja, pri drugi pa je bila narejena kazenska

ovadba proti kršitelju. V letu 2017 so bile narejene 4 ovadbe. Prva, druga in tretja so bile zunanje prijave, četrta pa notranja. Prva in četrta sta bili suma ovrženi, pri drugi je sledila prekinitev delovnega razmerja s kršiteljem, pri tretji pa je sledila disciplinska kazen za kršitelja. Leta 2018 je bila ena zunanja prijava, ki ji je sledil umik prijave (prijavitelj je sam umaknil prijavo).

Menita, da prijavitelj naredi prijavo zaradi zavesti, boljšega zavedanja in spoštovanja, ki ga dobijo na izobraževanjih, zaščite položaja delavcev ter banke itd. V vseh primerih ne beležijo, da bi imela katera koli prijava negativne posledice na prijavitelja.

Na vprašanje o obliki anonimnih ali javnih prijav poudarjata pomembnost javnega izpostavljanja znotraj banke, saj se to v banki občuti in da je pomembno, da se o tem razpravlja. Z razpravami se znotraj banke začuti, da je banka pripravljena ukrepati tudi na tem področju. Prav tako se razkrite prijave običajno dobro opredeli, podprte so z dokazno dokumentacijo, s katero koristno in učinkovito razrešijo prijavo. Za anonimno prijavo menita, da je manj kakovostna in manj vsebinsko dopolnjena.

Pri Gorenjski banki d. d. se enkrat letno izvaja izobraževanje v sklopu skladnosti poslovanja, na dve leti pa se opravljajo izpiti poznavanja kodeksa poslovne etike. Menita, da to pripomore k boljšemu ozaveščanju zaposlenih in zanimanju za razkrivanja nepravilnosti v dobri veri. Sistem nagrajevanja da ali ne? Po besedah gospoda Jašoviča »za prijavo nepravilnosti ni cene, denar je napačna motivacija«. Mnenju sodelavca o sistemu nagrajevanja v primeru prijav nepravilnosti se pridružuje tudi gospod Bogataj.

Bogataj in Jašovič sta mnenja, da je v zapisih anglosaškega in kontinentalnega prava kar dobro opredeljena splošna zakonodaja zaščite žvižgačev. Pri njima lahko razberemo olajševalne okoliščine, smernice in ukrepe, ki jih mora Slovenija upoštevati tudi na področju zaščite žvižgačev. Na bančnem področju spomnita na Zakon o bančništvu in člen, ki govori o ureditvi sistema za prijavljanje za vse banke. V razlagi o povračilnih ukrepih vidita pomanjkljivost, saj ni opredeljeno, o kakšnih povračilnih ukrepih lahko govorimo.

5.5 Analiza intervjuja s predstavniki na Delavski hranilnici d. d.

Pri Delavski hranilnici d. d. sem se pogovarjala z direktorico oddelka za skladnost poslovanja, gospo Vesno Zadravec. Delavska hranilnica d. d. je slovenska hranilnica s 27-letno tradicijo, ki deluje na slovenskem bančnem trgu s široko bančno ponudbo.

Intervju sem opravila na sedežu Delavske hranilnice d. d., Miklošičeva 5, 1000 Ljubljana dne 14. novembra 2018 ob 8:00. Intervju sem zaključila ob 9:00.

Zadравčeva pravi, da je hranilnica z veljavo novega člena v Zakonu o bančništvu dopolnila protokol o sistemu anonimnih prijav kršitev. Zaposleni imajo možnost varno oddati prijavo preko treh poročevalskih linij. Ena izmed njih je posebno oblikovana spletna stran, ki zagotavlja anonimnost in neodvisnost poročanja o kršitvah. Ko se prijava izpolni, se neposredno posreduje odgovornim osebam hranilnice. Prijava se lahko odda z navadno ali priporočeno pošto, neposredno na naslov Delavske hranilnice d. d., oddelek skladnosti poslovanja s pripisom »osebno«. Kršitve se lahko prijavi tudi preko kanalov, ki jih ponuja Banka Slovenije.

Ga. Zadravec je ob predstavitvi internega gradiva in načina dela na splošno opisala postopek obravnave prijave. Za lažjo in temeljitejšo obravnavo morajo prijavitelji pripisati naslednje podatke: ime in priimek prijavitelja, ime in priimek kršitelja, navedba morebitnih drugih oseb, opis kršitve, morebitna dokazila, ki kažejo na kršitev. V primeru, da prijavitelj kljub vsem varovalnim ukrepom ne želi razkriti svoje identitete, prijavo kršitve poda brez navedbe svojega imena in priimka. Prijave nepravilnosti v elektronski ali papirnati obliki sprejme in anonimizira vodja Oddelka skladnosti poslovanja. Ne glede na obliko prejete prijave vodja oddelka ravna v skladu s protokolom o sprejemu in obravnavi prijave. Vodja oddelka to nemudoma in v anonimizirani obliki, skupaj z dokaznim gradivom, dostavi direktorju službe notranje revizije, ob tem pa o prejetju prijave obvesti tudi upravo. Oddelek skladnosti poslovanja in Služba notranje revizije pričneta z obravnavo anonimne prijave kršitve oziroma oddelek poda svoje mnenje o kršitvi in nato nadaljuje revizijo. Ob tem preučijo prijavo in morebitno dokazno dokumentacijo, preverijo vse okoliščine primera, interne akte in zakonodajo. Služba notranje revizije o poteku pregleda in pomembnih podatkih sproti obvešča upravo in Oddelek skladnosti poslovanja. Ko Služba notranje revizije zaključi z obravnavo prijave, pripravi poročilo z ugotovitvami ter predlaga morebitne ukrepe za odpravo kršitev in nadaljnje postopke upravi in Oddelku skladnosti poslovanja. Če se kršitve nanašajo na nepravilnosti uprave, poročilo predstavi tudi nadzornemu svetu hranilnice. Nato se uprava s sklepom odloči o predlaganih ukrepih in nadaljnjih postopkih za odpravo ugotovljenih nepravilnosti. Postopek prijave se zaključi, ko oddelek skladnosti poslovanja poroča o realizaciji ukrepov in postopkov za odpravo kršitev, če so bile ugotovljene kršitve. Ves čas obravnave prijave oddelek ugotovitve revizije lahko poroča prijavitelju, če sam izrazi željo po tem (DH d. d., b. l.).

Po besedah Zadравčeve se v Delavski hranilnici d. d. še niso srečali s kakršno koli obliko prijave kršitve, zato o posledicah za prijavitelja, namenu prijave in poročanju širši javnosti o prijavi ne morejo podati podatkov.

V enem izmed členov v protokolu anonimnega poročanja o kršitvah zagotavljajo ukrepe, s katerimi preprečijo diskriminacijo, povračilne ukrepe ali druge oblike neprimerne obravnave prijavitelja. Zagotavljajo tudi ukrepe za odpravo posledic povračilnih ukrepov, če je do neprimerne obravnave že prišlo. Navedeni ukrepi zajemajo disciplinske postopke

proti osebam, ki prijavitelja diskriminirajo in disciplinske ukrepe proti njim, premestitev prijavitelja ali oseb, ki izvajajo diskriminacijo v drugo organizacijsko enoto znotraj hranilnice ter odpoved delovnega razmerja osebam, ki prijavitelja diskriminirajo. (DH d. d., b. l.).

Gospa Zadravec meni, da bi morale biti vse prijave javne, saj se le tako lažje in hitreje pride do razrešitve primera in pravice, ki je v teh primerih pomembna. Sistema nagrajevanja za prijavitelje Delavska hranilnica d. d. nima vzpostavljenega, zaposlene pa preko internih izobraževanj ozaveščajo o tej temi.

Sogovornica glede zakonske ureditve zaščite žvižgačev v Sloveniji ni izpostavljala zakonov, ki bi to najboljše omogočali, saj v Delavski hranilnici d. d. oblikujejo smernice za zaščito, kot jo predpisujejo obstoječi zakoni. Predvideva, da je njeno mnenje glede zakonov v Sloveniji in tujini skopo, ker se v Delavski hranilnici d. d. še niso srečali s tovrstnimi prijavi. Dodaja še, da v kolikor bi analizirala primere, bi zagotovo lahko povedala pozitivne in negativne lastnosti zakonov.

5.6 Analiza intervjuja s predstavniki na Addiko Bank d. d.

Izvedla sem intervju z direktorico skladnosti poslovanja pri Addiko Bank d. d., ki je že več let uspešna delujoča banka na slovenskem bančnem trgu. Direktorica je izrazila željo po neimenovanju v izvedenem intervjuju.

Intervju sem opravila na sedežu Addiko banke d. d. v Sloveniji, Dunajska cesta 117, 1000 Ljubljana dne 31. oktobra 2018 ob 12:00 in ga zaključila ob 13:00.

Direktorica skladnosti poslovanja pove, da imajo v Addiko bank d. d. vzpostavljen sistem za interna prijavljanja nepravilnosti preko e-pošte, poštnega nabiralnika in neposredno na skladnost poslovanja. Obravnave prejetih prijav na Addiko Bank d. d. potekajo diskretno. Diskretnost izražajo na način, da če prijavljen primer to dopušča, s prijavo seznanijo čim manj ljudi. Ko prejmejo prijavo, seznanijo vodstvo banke, prijavitelja, če ta ni anonimen, da so prijavo prejeli in da jo obravnavajo. Vsebina prijav se nanaša na osebne zamere med sodelavci, spolno nadlegovanje, sistematično čezmerno nalaganje dela in zadolžitve, širjenje laži, ljubosumje med sodelavci v organizaciji, izpodrivanje boljših sodelavcev od njih itd. Ne beležijo prijav na samo delovanje in delovne procese banke. Prijave niso bile izpostavljene širši javnosti in 90 % prijav ima znane podatke o prijavitelju.

Gospa omeni primer prijave, ki se je zgodil v nabavni službi znotraj banke. Prijava je bila anonimna, po obravnavi prijave pa se je ugotovilo, da so bile le lažne govorice in posledic za prijavitelja ni bilo. Navede tudi primer prijave, za katerega je služba, ki je primer obravnavala, razmišljala o ukrepih s premestitvijo na drugo delovno mesto, vendar se

zaradi mnenja o določenih posledicah za prijavitelja ni odločila za podani ukrep. Prijavitelj je bil v tem primeru znan.

Sogovornica meni, da slovenska družba ni tako vodljiva in da si želijo, da bi si družba oziroma posamezniki upali govoriti o nepravilnostih v organizaciji. Res ne obravnavajo veliko anonimnih prijav, si pa želi, da bi bilo le-teh malo, saj ko imajo oprijemljive podatke (javne podatke prijavitelja, podane dokaze glede storjenih napak), veliko bolj učinkovito in hitreje pridejo do razrešitve prijav.

Zaposlenim v banki na to temo omogočajo razna izobraževanja. Izvajajo jih elektronsko in z izobraževanji, ki jih organizira skladnost poslovanja. Sistema nagrajevanja nimajo vzpostavljenega.

Glede zakonske ureditve gospa omeni, da se ozirajo in upoštevajo direktivo, ki je takrat veljavna v Sloveniji. Velikokrat se glede splošne zakonodaje ozirajo na Zakon o javnih uslužbencih. Bančna zakonodaja v Sloveniji pa ima zakonsko podlago, vendar se v njej ne omenja, kaj točno zajemajo povračilni ukrepi, ampak le kakšno zaščito bi moral nuditi delodajalec itd. Nemčijo in Italijo omeni kot dobri državi, po katerih bi se morali zgledovati, ravno tako smernice oziroma nova pravila za zaščito žvižgačev na ravni EU, ki naj bodo poenotena.

SKLEP

Da je Slovenija kot tudi Evropska unija potrebna enotnih pravil in zaščite žvižgačev, potrjuje tudi dogovor EU o direktivi, ki bo žvižgačem Evropske unije zagotovila, da o kršitvah prava unije brez strahu pred povračilnimi ukrepi in maščevanjem poročajo o utajah davkov, korupciji, glede nepravilnosti varovanja okolja ter javnega zdravja in varnosti. Ta pravila bodo določala vzpostavitev varnih kanalov za prijavo v zasebni ali javni organizaciji, če ima ta več kot 50 zaposlenih. Direktivo morajo potrditi še Svet EU in Evropski parlament, ki naj bi o predlogu glasoval v mesecu aprilu 2019 (Dnevnik, 2019).

V zaključni seminarski nalogi sem spoznala zaščito žvižgačev tako izven kot tudi v bančnem sektorju. Žvižgači, ki prijavijo nepravilnosti v bančnem sektorju so zaščiteni, vendar ima zakon še nekaj prostora za boljšo in učinkovitejšo zaščito. Če torej povzamem Zban-2 in informacije, ki so mi jih podali intervjuvanci, lahko zaključim:

- da imajo vse tri banke vzpostavljen sistem za obveščanja o kršitvah,
- banke imajo omogočeno prijavo preko samostojnih in neodvisnih poročevalskih linij,
- ravno tako so sistemi za poročanje lahko dostopni in enostavni za posredovanje prijav (poštni nabiralnik, neposredno skladnosti poslovanja itd.),

- vsi skrbijo tudi za strogo zaupnost osebnih podatkov prijavitelja in domnevnega kršitelja v skladu z Zban-2 (zakonodaja mora zagotavljati celostno zaščito, tako žvižgača kot domnevnega povzročitelja nepravilnosti).

Četrty člen Zban-2 nalaga banki, da zagotovi ustrezne ukrepe pred povračilnimi ukrepi in njihovo odpravo. Sprašujem pa se, kdaj lahko govorimo o povračilnih ukrepih. Teorija iz tujine te že opiše kot diskriminacijo, obtožbe, izredne odpovedi, nadlegovanje, druge disciplinske ukrepe itd., zakon pa teh ne opredeljuje. Potrebna pa je pazljivost, da področja ne omejimo. Menim, da bi tudi načine za njihovo odpravo bilo potrebno bolje definirati (ali se to upošteva tudi, ko je zaposleni izven delovnega časa, kako široko so opredeljeni ukrepi do kršitelja, kakšno vlogo imajo tudi drugi pristojni organi, kot so policija, inšpektorati ipd., v Sloveniji pri tem). Ključni cilj, ki bi ga dosegli s tem, je, da bi znale banke ravnati tudi v bolj odmevnih primerih, kot je bil recimo primer Birkenfelda.

Jasno je potrebno določiti, kaj pomeni, če prijavitelj naredi eksterno (zunanji pristojni organi) ali interno prijavo (znotraj organizacije). Potrebno je definirati, kdo lahko prijavi in kako se obravnavajo nepravilnosti med najvišjimi vodstvenimi kadri (verižna obravnava, npr. uprava – nadzorni svet uprave). Neželena javna razkrivanja kršitev lahko povzročijo veliko škodo banki ali kar celotnemu finančnemu sistemu. Da do tega ne bi prišlo, bi morali definirati predloge, kako naj se banka kot institucija zaščiti pred tem. Pomembna je tudi ozaveščenost zaposlenih in drugih pri implementacijah zakonodaje o zaščiti žvižgačev, ki mora biti podprta z izobraževanji, komunikacijo in rednimi pregledi učinkovitosti zaščite. Nikakor ne smemo dovoliti, da bi se obstoječi in navedeni predlogi za zaščito nanašali tudi na že zakonsko urejeno področje, kot je Zakon o preprečevanju denarja in financiranja terorizma, ki je v bančnem svetu dejaven.

Menim, da je v bančnem sektorju še veliko prostora za ozaveščanje in urejanje zakonske podlage o zaščiti žvižgačev. Skrbi pa me, da so na povabilo k intervjuju pristopile le tri bančne ustanove. Če povzamem, v negativnem pogledu to lahko pomeni, da ne želijo vzpostaviti še boljše zaščite na tem področju, v pozitivnem pa, da je zakonska podlaga za zaščito žvižgačev dobro urejena. Pri pisanju moje zaključne naloge sem se soočala z veliko omejitvijo pri pridobivanju slovenske literature na bančnem področju, saj to področje ni veliko raziskano.

LITERATURA IN VIRI

1. Banka Slovenije. (2015). *Vzpostavljen sistem obveščanja o kršitvah predpisov s področja bančništva*. Pridobljeno 20. maja 2018 iz <https://www.bsi.si/mediji/129/vzpostavljen-sistem-obvescanja-o-krsitvah-predpisov-s-podrocja-bancnistva>
2. Banka Slovenije. *Prijava kršitve v banki*. Pridobljeno 1. septembra 2018 iz <https://vsebina.bsi.si/prod/brm/>
3. Beddingfield, M. & Murphy, C. (2017, 3. april). The UBS Whistle-Blower Who Won't Back Down. *Bloomberg BNA*. Pridobljeno 1. septembra 2018 iz <https://www.bna.com/ubs-whistleblower-wont-n57982086148/>
4. Božič, K. (2018, 7. april). Opozarjajo. In sistem udari nazaj. *Večer*. Pridobljeno 20. maja 2018 iz <https://www.vecer.com/opozarjajo-in-sistem-udari-nazaj-6441038>
5. B-Trade Limited. (b. l.). *Offshore bančni račun*. Pridobljeno 1. septembra 2018 iz <http://www.offshorepodjetje.com/offshore-bancni-racun/>
6. DH d. d. (b. l.). *Protokol o sistemu anonimnih prijav kršitev. (interno gradivo)*. Ljubljana: DH d. d.
7. Dnevnik. (2019, 12. marec). *EU dosegla dogovor o zaščiti žvižgačev*. Pridobljeno 24. marca 2019 iz <https://www.dnevnik.si/1042878065>
8. Gorenjska banka d. d. (b. l. a). *Kodeks poslovne etike zaposlenih v Gorenjski banki. (interno gradivo)*. Pridobljeno 17. novembra 2018 iz <https://www.gbkr.si/files/files/172/file/kodeks.poslovne.etike.28012016.pdf>
9. Gorenjska banka d. d. (b. l. b). *Temeljne vrednote in načela. (interno gradivo)*. Pridobljeno 17. novembra 2018 iz <https://www.gbkr.si/o-gorenjski-banki/vrednote-in-nacela>
10. IRS. (b. l.). *The Agency, its Mission and Statutory Authority*. Pridobljeno 1. septembra 2018 iz <https://www.irs.gov/about-irs/the-agency-its-mission-and-statutory-authority/>
11. Komisija za preprečevanje korupcije RS. (2018, 22. februar). *Slovenija obdržala enako število točk*. Pridobljeno 20. maja 2018 iz <https://www.kpk-rs.si/2018/02/22/slovenija-obdrzala-enako-stevilo-tock/>
12. Kovač N. (2009). *Problem razkrivanja zaupnih informacij širši javnosti – »Whistleblowing«* (Diplomsko delo). Ljubljana: Ekonomska fakulteta. Pridobljeno 24. septembra 2017 iz http://www.cek.ef.uni-lj.si/u_diplome/kovac1365.pdf
13. KPK. (2014). *Žvižgači igrajo ključno vlogo pri ohranjanju zaupanja javnosti*. Pridobljeno 20. maja 2018 iz <https://www.kpk-rs.si/sl/komisija/medijsko-sredisce/arhiv-novic/8/2014/zvizgaci-igrajo-kljucno-vlogo-pri-ohranjanju-zaupanja-javnosti>
14. KPK. (b. l.) Pridobljeno 20. maja 2018 iz <https://www.kpk-rs.si/sl/korupcija-integriteta-in-etika/protikorupcijska-zakonodaja-in-strateski-dokumenti/mednarodni-pravni-akti>

15. Lahovnik, M. (2006, junij). Problematika razkrivanja spornih poslovnih praks v organizacijah. *Organizacija*, 39(6), 368–371.
16. Lior. (2011, 19. junij). *The Bobby Policeman: Why are policemen called Bobbies?* Pridobljeno 4. septembra 2017 iz <http://www.saywhydoi.com/the-bobby-policeman-why-are-policemen-called-bobbies/>
17. Lucifer`s Banker. (b. l.). *Lucifer`s Banker, The Untold story of how i destroyed Swiss bank secrecy.* Pridobljeno 1. septembra 2018 iz <https://lucifersbanker.com/books/lucifers-banker/overview/>
18. Ma. F. & STA. (2017, 24. oktober). Evropski poslanci za zaščito žvižgačev po vsej EU. *Delo*. Pridobljeno 16. februarja 2018 iz <https://www.delo.si/svet/evropa/evropski-poslanci-za-zascito-zvizgacev-po-vsej-eu.html>
19. National Whistleblower Center. (b. l.). *Bradley Birkenfeld*. Pridobljeno 1. septembra 2018 iz <https://www.whistleblowers.org/meet-the-whistleblowers/934-bradley-birkenfeld/>
20. Nolimal, D. (b. l.). *Pomen nove etike in žvižgaštva za odgovornost v zdravstvu*. Pridobljeno 28. oktobra 2017 iz <http://www.planetgv.si/clanki/odgovornost-v-zdravstvu-nova-etika-zvizgastvo>
21. Rothschild, J., & Miethe, T. D. (1999). Whistle-Blowing Disclosures and Management Retaliation. *Work and Occupation*, 26(2), 107–128.
22. Saunders, L., & Sidel, R. (2012, 11. september). Whistleblower Gets \$104 Million. *The Wall Street Journal*. Pridobljeno 1. septembra 2018 iz <http://www.tax-whistleblower.com/articles/Whistleblower-Gets-104-Million.pdf/>
23. Sedlar, A. (2016, 19. avgust). Zaščita žvižgačev po slovensko: potreben je korak naprej. *Pravna praksa*, 35(31–32), 13–14.
24. Sedlar, A. M. (2017). *Žvižgači, mediji in korupcija: od Snowdena do Breclja*. 2017. Ljubljana: UMco, d. d.
25. STAkrog. (2017, 8. december). *Za žvižgače ključna ureditev njihove zaščite*. Pridobljeno 20. maja 2018 iz <https://krog.sta.si/2459375/za-zvizgace-kljucna-ureditev-njihove-zascite>
26. Štefanec, B. (2014, december). Z osebno integriteto do večjega zaupanja. *KPK Vestnik*, 32(7). Pridobljeno 26. januarja 2018 iz <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-NN7ZHMC0>
27. Transparency International Slovenia. (b. l.). *Prijavitelji ali žvižgači*. Pridobljeno 24. septembra 2017 iz <http://www.transparency.si/prijavitelji>

PRILOGE

PRILOGA 1: Protokol intervjuja

Pozdravljeni, sem Tonka Tomić, študentka Ekonomske fakultete v Ljubljani in prijavljam diplomsko nalogo z naslovom *Vloga in zaščita žvižgačev pri razkrivanju nepravilnosti v bančnem sektorju*. Namen naloge je ugotoviti pomen in trenutno zaščito žvižgačev pri razkrivanju nepravilnosti in predlagati smernice za izboljšanje zaščite žvižgačev v slovenskem bančnem sektorju ter smernice za spodbujanje žvižgaštva z namenom preprečevanja nepravilnosti. Vaše sodelovanje je za raziskavo ključnega pomena, saj lahko le z vašimi popolnimi odgovori pridobim ustrezen vpogled v sam sistem zaščite žvižgačev v bančnih institucijah. Uporabljeni bodo izključno za pripravo diplomske naloge.

Za vaše sodelovanje se vam že vnaprej iskreno zahvaljujem!

Tonka Tomić

- 1) Ime banke, ki izpolnjuje intervju?
- 2) Ali ima vaša banka/hranilnica vzpostavljen sistem za interna prijavljanja nepravilnosti?
 - a) Da
 - b) Ne
- 3) Preko katerih kanalov lahko vaši zaposleni prijavijo nepravilnosti?
 - a) E-mail
 - b) Osebno pri nadrejenem
 - c) Preko anonimnih prijav (listov)
 - d) Drugo
- 4) Kako na vaši banki poteka prijava nepravilnosti/obravnavanje le-teh?
- 5) Kdaj ste nazadnje prejeli prijavo glede napak znotraj vaše bančne ustanove?
- 6) V kakšnem odstotku ali meri so te prijave pravilne? Osredotočamo se na prijave iz nekih razlogov, te pa so lahko: zamere do nadrejenih zaradi nagrade, ki je za to razpisana ali so to prijave, s katerimi so želeli preprečiti katastrofo in delovati dobronamerno za podjetje in širšo družbo?
- 7) Ali so bile te prijave razkrite tudi širši javnosti?
- 8) Kakšne posledice je imela banka kot tista, ki je bila izpostavljena širši javnosti in si pridobila »slabo ime«?
- 9) Kakšne posledice je imelo to razkritje za prijavitelja?
- 10) Ali se vam zdi pravilno, da so te prijave anonimne ali javne?
- 11) Ali z zaposlenimi izvajate razna izobraževanja, interne sestanke na temo prijavljanja nepravilnosti?
- 12) Ali imate vzpostavljen sistem nagrajevanja v primeru prijav nepravilnosti?
Če DA, kakšen je?
- 13) Večkrat se omenja, da zakonska ureditev zaščite žvižgačev v RS potrebuje krovne zakone. Ali ste takšnega mnenja na splošno in tudi za področje bančništva?
 - a) Splošna zakonodaja
 - b) Bančna zakonodaja
- 14) Katera zakonska ureditev bi po vašem mnenju bila najboljša?

- 15) Po kateri državi bi se po vašem mnenju bilo smiselno zgledovati?
Če ja, kje oziroma kako ste bili o njej seznanjeni?

PRILOGA 2: Prepis intervjuja z Gorenjsko banko d. d.

- 1) Ime banke, ki izpolnjuje vprašalnik?
- a) Gorenjska banka d. d. (Peter Bogataj – svetovalec za skladnost poslovanja, Božo Jašovič – direktor skladnosti poslovanja)
 - b) Najprej omenita tudi kodeks poslovne etike v Gorenjski banki d. d., ki si ga podrobno ogledam na spletni strani banke.
- 2) Ali ima vaša banka/hranilnica vzpostavljen sistem za interna prijavljanja nepravilnosti?
- a) ☒ Da
 - b) ☐ Ne
- 3) Preko katerih kanalov vaši zaposleni lahko prijavijo nepravilnosti?
- a) E-mail
 - b) Osebno pri nadrejenem
 - c) Preko anonimnih prijav (listov)
 - d) Drugo (Tri poročevalske linije – Revizorska hiša Deloitte, Banka Slovenije, Služba skladnosti poslovanja. Revizorski hiši Deloitte preko standardne in elektronske pošte, obrazec na spletni strani GB d. d., Banki Slovenije preko standardne pošte, obrazca ter Službi za skladnost poslovanja znotraj banke preko standardne in elektronske pošte in obrazca na spletni strani).

4) Kako na vaši banki poteka prijava nepravilnosti/obravnavanje le-teh?
Skladnost poslovanja – približno 7 let, Banka Slovenije – približno 3 leta, Revizorska hiša – eno leto. Potek obravnave prijave: imenovanje komisije, sestavljene iz 3–5 oseb, s pravnega področja, svetovalec skladnosti poslovanja in drugi, raziskava okoliščin prijave – pri tem se zagotovi stroga zaupnost prijavitelja, kršitelja in morebitne žrtve. Zagotoviti morajo zaščito osebam, ki o kršenju kodeksa poročajo pred povračilnimi ukrepi v dobri veri, diskriminacijo in drugo. Komisija oblikuje svoja stališča, upravi banke predlaga načine ravnanja in predloge za izboljšavo na tem področju, dvakrat na leto nadzorni odbor seznani tudi o morebitnih prijavah ter Banko Slovenije. Obveščanja širši javnosti ne uporabljajo, saj so mnjenja, da ima to več slabih lastnosti – nasprotni učinek.

5) Kdaj ste nazadnje prejeli prijavo glede napak znotraj vaše bančne ustanove?
Gospoda sta povzela število prijav od leta 2012. Zaradi varstva osebnih podatkov nista želela imenovati oseb. 2012 – zunanja prijava, ovržena. 2013 – skope zaradi izbruha globalne finančne krize. 2014 – korektne, ni bilo prijave. 2015 – dve prijavi, zunanji, pri eni ovržen, pri drugi prevara s strani komitenta banke. 2016 – dve notranji prijavi, sledilo prenehanje delovnega razmerja kršitelja, druga pa kazenska ovadba proti kršitelju. 2017 – 4 ovadbe; prva, druga in tretja sta bili zunanji prijavi, četrta pa notranja. Prva in četrta sta bili ovrženi suma, pri drugi je sledila odpoved in pri tretji disciplinska kazen za kršitelja. 2018 – zunanja prijava, umik le-te s strani prijavitelja.

- 6) V kakšnem odstotku ali meri so te prijave pravilne? Osredotočamo se na prijave iz določenih razlogov, ti pa so lahko: zamere do nadrejenih zaradi nagrade, ki je za to razpisana ali so to prijave, s katerimi so želeli preprečiti katastrofo in delovati dobronamerno za podjetje in širšo družbo?

Pravilnost prijav je opisana v 20. odgovoru. Razlogi za prijavo: zavest, spoštovanje, zavedanje, ki ga dobijo na izobraževanjih, zaščita položaja delavcev in banke.

- 7) Ali so bile te prijave razkrite tudi širši javnosti?

Ne.

- 16) Kakšne posledice je imela banka kot tista, ki je bila izpostavljena širši javnosti in si pridobila »slabo ime«?

Ni bila izpostavljena javnosti.

- 8) Kakšne posledice je imelo to razkritje za prijavitelja?

Ne beležijo, da bi imela prijava negativne posledice za prijavitelja.

- 9) Ali se vam zdi pravilno, da so te prijave anonimne ali javne?

Izpostavita pomembnost javnega izpostavljanja znotraj banke – občutek. Z razpravami obudijo občutek, da banka tudi v tej smeri naredi veliko. Razkrite prijave so po navadi boljše podkrepjene z dokumentacijo, koristijo pri razrešitvi prijave. Anonimna prijava je manj kakovostna in manj vsebinsko dopolnjena.

- 10) Ali z zaposlenimi izvajate razna izobraževanja, interne sestanke na temo prijavljanja nepravilnosti?

Enkrat letno izobraževanje v sklopu skladnosti poslovanja, izpit za kodeks poslovanja etike. Boljše ozaveščanje zaposlenih in povečanje zanimanja za to temo.

- 11) Ali imate vzpostavljen sistem nagrajevanja v primeru prijav nepravilnosti?

Gospod Jašovič meni: »Za prijavo nepravilnosti ni cene, denar je napačna motivacija«. Strinja se tudi g. Bogataj.

Če DA, kakšen je? /

- 12) Večkrat se omenja, da zakonska ureditev zaščite žvižgačev v RS potrebuje krovne zakone. Ali ste tudi takšnega mnenja na splošno in za področje bančništva?

a) Splošna zakonodaja

Anglosaško in kontinentalno pravo, dobri zapisi (olajševalne okoliščine, smernice, ukrepi, ki jih mora Slovenija upoštevati).

b) Bančna zakonodaja

Zakon o bančništvu in člen, ki govori o ureditvi sistema za prijavljanje. Pomanjkljivost o opredelitvi o povračilnih ukrepih.

- 13) Katera zakonska ureditev bi po vašem mnenju bila najboljša?

Omenjata v 28. odgovoru. Se ravnata po zgoraj navedenih.

14) Po kateri državi bi se po vašem mnenju bilo smiselno zgledovati?
Se nista opredelila.

Če ja, kje oziroma kako ste bili o njej seznanjeni?

PRILOGA 3: Prepis intervjuja z Delavsko hranilnico d. d.

1) Ime banke, ki izpolnjuje vprašalnik?

Delavska hranilnica d. d, gospa Vesna Zadavec, direktorica skladnosti poslovanja.

2) Ali ima vaša banka/hranilnica vzpostavljen sistem za interna prijavljanja nepravilnosti?

a) ☒ Da

b) ☐ Ne

3) Preko katerih kanalov vaši zaposleni lahko prijavijo nepravilnosti?

a) E-mail

b) Osebno pri nadrejenem

c) Preko anonimnih prijav (listov)

d) Drugo (posebna spletna stran www.anonimna-prijava-dh.si – zagotovljena anonimnost in neodvisnost poročanja, preko standardne pošte, priporočeno na naslov DH d. d., preko kanalov Banke Slovenije).

4) Kako na vaši banki poteka prijava nepravilnosti/obravnavajo le-teh?

Predstavila je interna gradiva in način dela ob prijavi na splošno. Prijavitelj mora pripisati: ime in priimek prijavitelja, kršitelja in drugih oseb, opis kršitve, morebitno dokazno gradivo. Lahko odda tudi brez navedbe zgoraj omenjenih podatkov. Prijave sprejme in anonimizira vodja Oddelka skladnosti poslovanja. Ne glede na obliko ravna po protokolu o sprejemu in obravnavi prijave. Vodja oddelka prijavo v anonimizirani obliki in dokazno gradivo dostavi direktorju službe notranje revizije. Skupaj pričneta z obravnavo prijave. Oddelek poda svoje mnenje o kršitvi, nato nadaljuje revizija. Preučiti morajo dokazno gradivo, okoliščine primera, sproti morajo obveščati upravo in oddelek skladnosti poslovanja. Ko revizija zaključi, pripravi poročilo z ugotovitvami ter upravi in oddelku skladnosti poslovanja predlaga ukrepe za odpravo kršitev in nadaljnje postopke. Če se nepravilnosti nanašajo na upravo, se predstavijo tudi nadzornemu svetu. Nato se uprava odloči o predlaganih ukrepih in nadaljnjih postopkih za odpravo ugotovljenih nepravilnosti. Postopek se zaključi, ko oddelek skladnosti poslovanja poroča o realizaciji ukrepov. Če prijavitelj želi, ga lahko o postopku obveščajo.

V internih aktih sem si lahko prebrala, da v enem izmed protokolov anonimnega poročanja o kršitvah zagotavljajo ukrepe, s katerimi preprečijo diskriminacijo, povračilne ukrepe ali druge oblike neprimerne obravnave prijavitelja. Zagotavljajo tudi ukrepe za odpravo povračilnih ukrepov. Navedeni ukrepi zajemajo disciplinske ukrepe za osebe, ki izvajajo diskriminacijo in disciplinske ukrepe proti njim, premestitev prijavitelja ali osebe, ki to izvaja, premestitev ter odpoved delovnega razmerja osebam, ki prijavitelja diskriminirajo.

5) Kdaj ste nazadnje prejeli prijavo glede napak znotraj vaše bančne ustanove?

V DH d. d. še niso imeli prijave.

6) V kakšnem odstotku ali meri so te prijave pravilne?

Osredotočamo se na prijave iz nekih razlogov, te pa so lahko: zamere do nadrejenih, zaradi nagrade, ki je za to razpisana ali so to prijave, s katerimi so želeli preprečiti katastrofo in delovati dobronamerno za podjetje in širšo družbo?

Ker še niso imeli prijave, teh podatkov ne morejo podati.

7) Ali so bile te prijave razkrite tudi širši javnosti?

Ker še niso imeli prijave, teh podatkov ne morejo podati.

8) Kakšne posledice je imela banka, ki je bila izpostavljena širši javnosti in pridobila »slabo ime«?

Ker še niso imeli prijave, teh podatkov ne morejo podati.

9) Kakšne posledice je imelo to razkritje za prijavitelja?

Ker še niso imeli prijave, teh podatkov ne morejo podati.

10) Ali se vam zdi pravilno, da so te prijave anonimne ali javne?

Meni, da bi morale biti zaradi kasnejše obravnave vse prijave javne.

11) Ali z zaposlenimi izvajate razna izobraževanja, interne sestanke na temo prijavljanja nepravilnosti?

Ozaveščajo preko internih aktov.

12) Ali imate vzpostavljen sistem nagrajevanja v primeru prijav nepravilnosti?

Ne.

Če DA, kakšen je?

13) Večkrat se omenja, da zakonska ureditev zaščite žvižgačev v RS potrebuje krovne zakone. Ali ste tudi takšnega mnenja na splošno in za področje bančništva?

a) Splošna zakonodaja

b) Bančna zakonodaja

Ni izpostavljenih zakonov. Smernice za zaščito prijavitelja oblikujejo z obstoječimi zakoni. Skopo mnenje, saj se še ni srečala s primeri.

14) Katera zakonska ureditev bi po vašem mnenju bila najboljša?

/

15) Po kateri državi bi se po vašem mnenju bilo smiselno zgledovati?

/

Če ja, kje oziroma kako ste bili o njej seznanjeni?

PRILOGA 4: Prepis intervjuja z Addiko bank d. d.

1) Ime banke, ki izpolnjuje vprašalnik?

Addiko bank d. d., direktorica skladnosti poslovanja.

2) Ali ima vaša banka/hranilnica vzpostavljen sistem za interna prijavljanja nepravilnosti?

a) Da

b) ☒ Ne

3) Preko katerih kanalov vaši zaposleni lahko prijavijo nepravilnosti?

a) ☒ E-mail

b) Osebno pri nadrejenem

c) Preko anonimnih prijav (listov)

d) Drugo (poštni nabiralnik in neposredno na skladnost poslovanja)

4) Kako na vaši banki poteka prijava nepravilnosti/njihova obravnava?

Potekajo diskretno, o prijavi seznanijo čim manj ljudi. Najprej se seznani vodstvo banke, seznanijo tudi prijavitelja o prejetju prijave in obravnavi, če ta ni anonimen.

5) Kdaj ste nazadnje prejeli prijavo glede napak znotraj vaše bančne ustanove?

Nekaj let nazaj.

6) V kakšnem odstotku ali meri so te prijave pravilne? Osredotočamo se na prijave iz določenih razlogov, ti pa so lahko: zamere do nadrejenih, zaradi nagrade, ki je za to razpisana ali so to prijave, s katerimi so želeli preprečiti katastrofo in delovati dobronamerno za podjetje in širšo družbo?

Vsebina prijav se nanaša na osebne zamere med sodelavci, spolno nadlegovanje, sistematično čezmerno nalaganje dela in zadolžitev, ljubosumje med sodelavci v organizaciji, izpodrivanje boljših sodelavcev od njih itd. Ni prijav na same procese banke. V 90 % je prijavitelj znan. Omeni prijavo v nabavni službi, ki je bila anonimna. Lažnih govoric in posledic za prijavitelja ni bilo.

7) Ali so bile te prijave razkrite tudi širši javnosti?

Ne

8) Kakšne posledice je imela banka, ki je bila izpostavljena širši javnosti in pridobila »slabo ime«?

Jih ni bilo.

9) Kakšne posledice je imelo to razkritje za prijavitelja?

Posledic niso imeli. Komisija je razmišljala o premestitvi na drugo delovno mesto, vendar se ni odločila za to zaradi morebitnih posledic. Prijavitelj je bil v tem primeru znan.

10) Ali se vam zdi pravilno, da so te prijave anonimne ali javne?

Slovenska družba ni tako vodljiva, da bi si upala govoriti o tem v javnosti. Ne obravnavajo veliko anonimnih prijav, vendar si jih tudi ne želijo, saj le ob dobrih podatkih lahko pridejo do učinkovite in hitrejši razrešitve prijave.

11) Ali z zaposlenimi izvajate razna izobraževanja, interne sestanke na temo prijavljanja nepravilnosti?

Zaposlenim po elektronski poti omogočajo razna izobraževanja.

12) Ali imate vzpostavljen sistem nagrajevanja v primeru prijav nepravilnosti?

Ne.

Če DA, kakšen je le ta?

13) Večkrat se omenja, da zakonska ureditev zaščite žvižgačev v RS potrebuje krovne zakone. Ali ste tudi takšnega mnenja na splošno in za področje bančništva?

a) Splošna zakonodaja

Zakon o javnih uslužbencih.

b) Bančna zakonodaja

Ima zakonsko podlago, vendar v njih ni določil o povračilnih ukrepih, zaščiti delodajalcev itd.

14) Katera zakonska ureditev bi po vašem mnenju bila najboljša?

Upoštevajo in ozirajo se na direktivo, ki je takrat veljavna v Sloveniji.

15) Po kateri državi bi se po vašem mnenju bilo smiselno zgledovati?

Nemčija in Italija. Nove smernice EU za zaščito žvižgačev na ravni EU, ki naj bodo poenoteni.

Če ja, kje oziroma kako ste bili o njej seznanjeni?

Na izobraževanjih, ki so jih imeli pred leti.